

EVROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

Predmet Foks, Kembel i Hartli^{*}

Evropski Sud za ljudska prava, zasedajući, u skladu sa članom 43. (član 43) Konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu Konvencija) i sa odgovarajućim odredbama Poslovnika Suda, u Veću sastavljenom od sledećih sudija:

G. R. Ritzdal, Predsednik

G. Dž. Kremona,

G. Ž. Pinjeiro Farina,

Ser Vinsent Evans,

G. R. Bernhard,

G. S. K. Martens,

Gđa E. Palm,

kao i g. M.-A. Ajsen, Sekretar, i G. H. Pecold, zamenik Sekretara,

Pošto je razmotrio predmet na privatnim ročištima 29. marta i 26. juna 1990,

Izriče sledeću presudu usvojenu na poslednji pomenuti dan:

POSTUPAK

1. Slučaj je Sudu uputila Evropska komisija za ljudska prava (u daljem tekstu Komisija) 13. jula 1989. godine, u okviru tromesečnog roka utvrđenog članom 32. § 1. i članom 47. (član 32-1, član 47) Konvencije. Polazište predmeta čine tri predstavke (brojevi 12244/86, 12245/86 i 12383/86) podnete Komisiji protiv Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Severne Irske (u daljem tekstu Velika Britanija) na osnovu člana 25. (član 25) Konvencije; predstavke su 16. juna 1986. podneli g. Bernard Foks i gđa Mer Kembel, odnosno 2. septembra 1986. g. Samjuel Hartli, sve troje državljani Irske.

Zahtev Komisije odnosio se na članove 44. i 48. (član 44, član 48) i na izjavu kojom je Velika Britanija priznala obaveznu nadležnost Suda (član 46) (član 46). Cilj ovog zahteva bio je da Sud izrekne svoj zaključak o tome da li činjenice ovog slučaja ukazuju na to da

^{*} Napomena Sekretara: Ovaj predmet je zaveden pod brojem 18/1989/178/234-236. Prvi broj označava poziciju predmeta na spisku slučajeva koji se nalaze pred Sudom u datoj godini (druga brojka). Poslednja dva broja označavaju poziciju predmeta na spisku predmeta koje je Sud uzeo u postupanje otkako je osnovan i na spisku odgovarajućih predstavki upućenih Komisiji.

je država-ugovornica prekršila obaveze koje ima na osnovu članova 5. i 13. (član 5, član 13) Konvencije.

2. Odgovarajući na zahtev sačinjen u skladu sa Pravilom 33. § 3. (d) Poslovnika o radu Suda, podnosioci su izjavili da žele da učestvuju u postupku i odredili su advokata koji će ih predstavljati (Pravilo 30).

3. U veću koje je formirano nalazili su se i *ex officio* član ser Vinsent Evans, izabrani sudija britanske nacionalnosti (član 43 Konvencije) i g. R. Rizdal, Predsednik Suda (Pravilo 21. § 3. (b)). Dana 23. avgusta 1989. u prisustvu sekretara Predsednik je žrebom izvukao imena ostalih petoro članova, poimenično g. Dž. Kremone, G. Ž. Pinjeira Farine, g. R. Makdonalda, g. S. K. Martensa i gđe E. Palm (član 43. *in fine* Konvencije i Pravilo 21. § 4) (član 43). Docnije je g. Makdonalda zamenio sudija zamenik g. R. Bernhart, pošto g. Makdonald nije više mogao da učestvuje u postupku (Pravilo 24. § 1).

4. G. Rizdal preuzeo je funkciju Predsednika Veća (Pravilo 21 § 5) i preko sekretara konsultovao agenta Vlade Velike Britanije (u daljem tekstu Vlada), delegata Komisije i predstavnika podnosilaca o potrebi za otpočinjanjem postupka u pisanoj formi (Pravilo 37. § 1). Posle toga je u skladu sa nalogima i smernicama Predsednika, Sekretarijat dobio Vladin sažeti podnesak 19. decembra 1989, sažeti podnesak podnosilaca predstavke 10. januara 1990, apendikse tom podnesku dva dana kasnije i, dana 9. marta 1990. godine, zahtev podnosilaca predstavke za pravičnu naknadu u skladu sa članom 50. Konvencije.

Komisija je pismom koje je stiglo 8. februara 1990. godine u Sekretarijat obavestila Sekretara da Delegat nije predložio da u odgovor uputi još jedan sažeti podnesak.

5. Posle konsultovanja, preko Sekretara, svih onih koji će se pojaviti pred Sudom, Predsednik je 21. decembra 1989. godine odredio da usmena rasprava treba da počne 26. marta 1990. (Pravilo 38).

6. Rasprava je održana u Palati ljudskih prava u Strazburu navedenog datuma. Sud je pre toga održao pripremni sastanak.

Pre sudom su se pojavili:

(a) u ime Vlade

G. M. Vud, pravni savetnik, Forin end Komonvelt Ofis, Agent,

G. B. Kar, krunski savetnik (Q.C.)¹

G. N. Braca, krunski savetnik savetnici;

(b) u ime Komisije

G. C. Rozakis, delegat;

¹ Krunski savetnik je titula koja se na predlog Lorda kancelara (istovremeno ministar pravde i predsedavajući Doma lordova) dodeljuje najuglednijim advokatima u Britaniji.

(c) u ime podnosioca predstavki

G. R. Vir, krunski savetnik,

G. S. Trejsi, advokat

G. P. Maden,

savetnik,

pravni savetnik
(pravnik koji ne zastupa
stranke pred redovnim
sudom)

Sud je saslušao obraćanja g. Kera u ime Vlade, g. Rozakisa u ime Komisije i g. Vira u ime podnosioca predstavke, kao i njihove odgovore na pitanja koja im je postavio.

7. Na tom ročištu i docnije, o raznim drugim datumima, podnosioci predstavke i Vlada predložili su izvestan broj dokumenata u vezi sa sudskim i ostalim troškovima na čiju nadoknadu polažu pravo na osnovu člana 50. Konvencije.

ČINJENICE

I Posebne okolnosti slučaja

A. Slučaj na g. Foksa i gđu Kembel

8. Prvi i drugi podnosilac, g. Bernard Foks i gđa Mer Kembel su u braku, ali žive odvojeno. Oboje imaju boravišta u Belfastu, u Severnoj Irskoj.

9. Dana 5. februara 1986. zaustavila ih je policija u Belfastu i odvela u stanicu Vudborn Kraljičine policije u Alsteru (u daljem tekstu RUC) gde je izvršen kompletan pretres vozila u kome su se prethodno nalazili. Samo 25 minuta po dolasku u policijsku stanicu u 15.40, zvanično su uhapšeni na osnovu glave 11 (1) Zakona Severne Irske (o vanrednim merama) iz 1978. godine (u daljem tekstu: Zakon iz 1978, videti niže navedeni stav 16). Rečeno im je da su uhapšeni na osnovu te glave i to zato što je policajac koji ih je zaustavio i lišio slobode posumnjao da su teroristi. Takođe im je rečeno da mogu biti zadržani u pritvoru do 72 sata. Prebačeni su u policijski biro Kaselre, gde ih je policija odvojeno ispitivala istog dana u vremenu od 20.15 do 22.

10. Dok su bili u pritvoru g. Foksu i gđi Kembel postavljana su pitanja o njihovom navodnom angažovanju tog dana na prikupljanju obaveštajnih podataka i kurirskom radu za Privremenu Irsku republikansku armiju (u daljem tekstu Privremena IRA). Takođe su ispitivani o navodnom članstvu u toj organizaciji. Po tvrdnji Vlade, policija je u trenutku kada je zaustavila automobil već imala određene informacije koje su mogle da potkrepe sumnje protiv njih.

Protiv nijednog od njih dvoje nije podneta krivična prijava. Prvi podnosilac predstavke oslobođen je 7. februara 1986. u 11.40, dok je drugi podnosilac predstavke puštena na

slobodu pet minuta kasnije. Sa izuzetkom vremena koje je bilo potrebno da budu odvedeni u policijsku stanicu, prvi podnosilac predstavke je dakle bio u pritvoru 44 sata, dok je drugi podnosilac predstavke bila u pritvoru 44 sata i 5 minuta.

11. Onog trenutka kada su uhapšeni i g. Foksu i gđi Kembel pokazan je papir na kome je bilo odštampano obaveštenje koje je policija sačinila za lica koja bivaju zadržani u policijskom pritvoru; u tom tekstu su im objašnjena njihova prava. Nisu izvedeni pred sudiju niti im je pružena ikakva druga mogućnost da podnesu zahtev za privremeno puštanje na slobodu uz kauciju. Dana 6. februara oboje su započeli postupak za *habeas corpus*, ali su oslobođeni pre no što je taj podnesak stigao na red za razmatranje pred sudijom.

12. G. Foks je 1979. godine bio proglašen krivim za posedovanje nekoliko eksplozivnih naprava, i za to je bio osuđen na jedinstvenu kaznu zatvora čija je ukupna dužina iznosila 12 godina, i za pripadništvo u IRA, za šta je osuđen na pet godina, s tim da obe kazne budu istovremeno izdržane. Gđa Kembel je bila osuđena na 18 meseci uslovno 1979. godine pošto je proglašena krivom za umešanost u krivična dela u vezi sa eksplozivnim napravama i sredstvima.

B. Slučaj g. Hartlija

13. Treći podnosilac predstavke, g. Samjuel Hartli, ima boravište u Voterfutu, u grofoviji Antrim u Severnoj Irskoj. Dana 18. avgusta 1986. godine u 7.55 uhapšen je u svome domu, u prisustvu roditelja. U trenutku hapšenja saopšteno mu je da se hapšenje vrši na osnovu glave 11(1) Zakona iz 1978. godine budući da postoji sumnja da je on terorista. Odveden je u policijsku stanicu u Antrimu gde mu je, čim je stigao, pokazan papir sa tekstom obaveštenja za osobe koje odlaze u policijski pritvor. Policija ga je tamo i ispitivala od 11.05 do 12.15.

14. G. Hartli je bio osumnjičen za umešanost u jednu otmicu koja se dogodila nešto ranije tokom istog meseca u Balimeni, kada su naoružani maskirani ljudi silom oteli jednog mladića i ženu. Smatralo se da oni koji su bili umešani u tu otmicu imaju veze sa Privremenom IRA. Verovalo se da je otmica izvršena sa motivom da se primora mlada žena da povuče navode o silovanju koje je prethodne godine dala i na osnovu kojih je jedan čovek proglašen krivim i osuđen na tri godine zatvora. Vlada je na saslušanju pred Komisijom saopštila kako se iz zapisnika koji ona poseduje sa prvog razgovora sa g. Hartlijem vidi da su mu postavljena pitanja o terorističkim aktivnostima u toj specifičnoj, maloj geografskoj oblasti i o njegovoj povezanosti sa Privremenom IRA. U zapisniku nema više detalja o tome, ali je reč o području u kome se dogodila pomenuta otmica. Podnosilac predstavke g. Hartli negirao je bilo kakvu umešanost u otmicu, ali nije osporio Vladinu tvrdnju da je o tome bio ispitivan.

Protiv njega nije podneta krivična prijava. Oslobođen je 19. avgusta 1986. u 14.10, posle 30 sati i 15 minuta u pritvoru. Nije poveo postupak u vezi sa svojim hapšenjem ili pritvorom.

II Relevantno domaće pravo i praksa

A. Uvod

15. U proteklih 20 godina stanovništvo Severne Irske, koji ukupno broji 1,5 miliona ljudi, bilo je podvrgnuto kampanji terorizma (videti presudu u predmetu Irska protiv Velike Britanije od 18. januara 1978, serija A broj 25, str. 9-31, §§ 11-77, kao i presudu u predmetu Brogan i ostali od 29. novembra 1988, serija A, broj 145-B, str. 21, § 25). Više od 2.750 ljudi, uključujući gotovo 800 pripadnika snaga bezbednosti, bilo je ubijeno, dok je njih 31.900 ranjeno ili je pretrpelo povrede koje su za posledicu imale trajni invaliditet. Kampanja terora proširila se i na ostatak Velike Britanije, kao i na kontinentalnu Evropu.

U pokušaju da se reši ova situacija u Severnoj Irskoj doneti su posebni zakoni. Tako je donet zakon iz 1978, kao i zakoni koji su mu prethodili, Zakon o vanrednim merama u Severnoj Irskoj iz 1973. (u daljem tekstu Zakon iz 1973), kao i Zakon o izmenama i dopunama Zakona vanrednim merama u Severnoj Irskoj iz 1975. godine (u daljem tekstu Zakon iz 1975), kako bi se snagama bezbednosti omogućilo da se delotvornije hvataju u koštac sa opasnošću od terorizma.

B. Glava 11. Zakona iz 1978.

16. Glava 11. Zakona iz 1978. između ostalog je sadržala deo koji se odnosi na ovlašćenje za hapšenje. Relevantni deo glave 11, koja je 1987. stavljena van snage, propisuje sledeće:

“1. Svaki policajac može bez naloga uhapsiti bilo koju osobu za koju posumnja da je terorista.

...

3. Osoba uhapšena po osnovu ove glave neće biti držana u pritvoru na osnovu tog ovlašćenja za hapšenje duže od 72 sata po hapšenju, a glava 132. Zakona o sudovima-magistratima (u Severnoj Irskoj) iz 1964. i glava 50(3) Zakona o deci i mladima (u Severnoj Irskoj) iz 1968. godine (zahtev da uhapšeno lice bude izvedeno pred magistrat najdalje 48 sati po hapšenju) neće biti primenjivana na ta lica”.

Pododeljak (2) daje ovlašćenje policiji da uđe u prostorije u kojima se nalazio osumnjičeni za terorizam i izvrši pretres, što važi i za prostorije za koje se samo sumnja da se osumnjičeni u njima nalazi. Na osnovu pododeljka (4) policajac ima pravo da lica uhapšena po osnovu glave 11. fotografiše, da im uzme otiske prstiju i šaka.

17. Glava 31. (1) Zakona iz 1978. godine definiše pojmove “terorista” i “terorizam”. Terorista je “lice koje je umešano ili je bilo umešano u izvođenje ili pokušaj izvođenja bilo kog terorističkog akta ili u usmeravanje, organizovanje ili podučavanje drugih lica u terorističke svrhe”. Terorizam je definisan kao “primena nasilja u političke svrhe i ona obuhvata svaku primenu nasilja u cilju izazivanja straha u javnosti ili jednom delu javnosti”.

Na osnovu glave 21. Zakona iz 1978. i Priloga 2. uz taj Zakon, neke organizacije su zabranjene organizacije - jedna od njih je IRA, uključujući Privremenu IRA. Krivično je

delo pripadništvo takvoj organizaciji ili popularisanje pripadništva takvoj organizaciji, pridobijanje i podsticanje podrške za jednu takvu organizaciju, svesno davanje ili primanje bilo kakvih priloga za takvu organizaciju, pridobijanje ili pozivanje drugog lica da postane član te organizacije, kao i ispunjavanje njenih naredbi ili prenošenje njenih smernica ili zahteva u svojstvu člana organizacije.

18. Ovlašćenje za hapšenje i držanje u pritvoru po osnovu glave 11. Zakona iz 1978. izvorno je predstavljalo integralni deo koncepta privremenog lišenja slobode koji je uvedena Zakonom iz 1973. godine kako bi zameno dotadašnju mogućnost internacije (videti prethodno navedenu presudu u predmetu Irska protiv Velike Britanije, serija A, broj 25, str. 38-39, § 88). Ovaj koncept (onako kako je potvrđen zakonima iz 1975. i 1978. godine) docnije je stavljen van snage, sa izuzetkom glave 11, te su ovlašćenja po tom osnovu korišćena kao stalna ovlašćenja za neometano hapšenje i držanje u pritvoru do 72 sata.

Otkako je 1973. stupio na snagu zakon kojim je dato jedno ovakvo ovlašćenje, on je bio podvrgavan periodičnoj reviziji i izmenama i dopunama u parlamentu. Tako su na osnovu Zakona iz 1978. (glava 3) relevantne odredbe postale obnovljive i zaista su obnavljane svakih šest meseci sve dok 1987. nisu ukinute.

19. Godine 1983. državni sekretar za Severnu Irsku pozvao je ser Džordža Bejkera, penzionisanog uglednog pravnika koji je ranije zauzimao visoko mesto u sudskoj hijerarhiji da prouči funkcionisanje Zakona iz 1978. kako bi utvrdio da li se njime uspostavlja valjana ravnoteža između održavanja što je moguće višeg nivoa sloboda pojedinca i istovremenog davanja snagama bezbednosti i sudovima adekvatnih ovlašćenja za zaštitu javnosti od terorističkih zločina. U izveštaju objavljenom u aprilu 1984. (Command Paper, Cmnd. 9222) iznet je čitav niz predloga. U svom izveštaju ser Džordž Bejker je između ostalog naveo i sledeće primedbe:

“263. U celini gledano, mislim da nije ni od kakve koristi da se, ako predloge sačinjavamo 1984. godine vraćamo i na period od pre 1973. godine, ali verujem da je, kako bismo shvatili glave posvećene hapšenju i pritvoru u Zakonu iz 1978. korisno da primetimo da je Odredbom 10. Zakona o specijalnim ovlašćenjima (Severna Irska) iz 1922. bilo propisano:

“Svaki policajac-pripadnik RUC može, radi očuvanja mira i održavanja reda, izvršiti hapšenje bez naloga i odvesti osobu u pritvor na najduže 48 sati, u svrhu ispitivanja”.

Ovo opšte ovlašćenje za hapšenje radi ispitivanja nije u celosti ukinuto kada je Vestminster stavio van snage Zakon o specijalnim ovlašćenjima. Ono je preformulisano i u određenoj meri ponovno uvedeno u Zakon iz 1978. i zakone iz 1974. i 1976. o sprečavanju terorizma (privremene odredbe) (u daljem tekstu PTA). Nigde se, međutim, u tim zakonskim tekstovima ne pojavljuju reči “radi ispitivanja”. To je ostavljeno kao nešto što se podrazumeva i spada u tumačenje. Široko su rasprostranjene kritike zbog navodnog korišćenja hapšenja “radi prikupljanja informacija” ili obaveštajnih podataka niskog stupnja i uznemiravanja. Možda bi bilo bolje ako bi ovlašćenja RUC bila izričito naznačena u Zakonu i, razume se, povezana sa odgovarajućom kontrolom. Tezu da

policija ima takva ovlašćenja na osnovu PTA prihvatio je sudija apelacionog suda Lauton u Engleskom apelacionom sudu (Krivično odeljenje) u predmetu R. protiv Hotona (1987) Criminal Appeal Reports 197.

264. Za razliku od odredaba Zakona iz 1978. godine koje se odnose na suđenja za krivična dela terorizma i zbog kojih nije potrebno da se delimično odstupi od člana 6. Evropske konvencije, one odredbe koje se odnose na ovlašćenja u pogledu hapšenja po svemu sudeći jesu u suprotnosti sa minimalnim zahtevima člana 5. Stoga je Velika Britanija obavestila (Generalnog sekretara Saveta Evrope) o delimičnom odstupanju, u skladu sa odredbama člana 15. Član 5. § 1 (c) zahteva da postoji opravdana sumnja da je neko počinio krivično delo i da bi mogao biti uhapšen kako bi bio izveden pred nadležni sud. Glava 11. (Zakona iz 1978) ne zahteva nijedan od tih uslova, niti je čak nužno postojanje krivičnog dela. ... Zato je poželjna svaka akcija koja se može preduzeti da se izbegne da se Velika Britanija ubuduće opravdava za kršenje Konvencije pozivanjem na saopštenje o delimičnom odstupanju.

...

Sumnja ili opravdana sumnja

280. Samo bi pravnik ili zakonodavac mogao da posumnja (ili opravdano da posumnja?) da ovde postoji razlika. Razlika, međutim, svakako postoji jer, kako kažu sudije sa kojima se ja slažem, mora biti da je parlament imao jasnu nameru čim je upotrebio oba izraza. Test za glavu 11. je vrlo subjektivan: da li je izvršilac hapšenja posumnjao u uhapšenika? Ako je njegova sumnja iskrena i istinska sumnja da je uhapšenik zapravo terorista, onda Sud ne može dalje istraživati to kako je on i u kojoj meri iskoristio svoja ovlašćenja. Međutim, tamo gde postoji zahtev za opravdanu sumnju onda Sud treba da donese odluku u pogledu "opravdanosti" sumnje. To je objektivni standard. Sud može razmotriti činjenice koje podstiču sumnju da bi utvrdio da li one mogu zajedno da tvore opravdani uzrok. Opravdana sumnja, sama po sebi, ispunjava niže standarde nego što je to slučaj sa dokazima neophodnim da se dokaže *prima facie* predmet. Kazivanje iz druge ruke ("rekla-kazala") može biti osnov za opravdanu sumnju, ali ne može biti dovoljno za optužbu.

281. Jedinu opasnost koju mogu da predvidim ukoliko se sumnji doda i zahtev za njenom opravdanošću jeste to da činjenice koje podstiču sumnju mogu poticati od poverljivog izvora koji ne može biti obelodanjen na Sudu u građanskoj parnici zbog nezakonitog hapšenja. Protivan ovome je zahtev za opravdanu sumnju u glavi 12. PTA koji je RUC ekstenzivnije koristila tokom 1982. i 1983. godine. Evro brojčanih podataka o hapšenjima:

	Na osnovu glave 11 (Zakon iz 1978)	Na osnovu glave 12 PTA
1982	1.902	828

... Kriterijum na osnovu koga je biran zakonski osnov za hapšenje u svakom konkretnom slučaju bila je dužina vremena za koje se očekuje da ga lice provede u zatvoru; taj kriterijum može biti zadržan.

...

283. Nisu mi dati nikakvi dokazi koji bi potkrepili tezu da je faktor u odlučivanju da li će se koristiti glava 11. umesto glave 12. biti odnos između sumnje i opravdane sumnje; čak su mi neki visoki policijski oficiri rekli da to na njih nikada nije uticalo. Takođe shvatam da je policija danas obučena da hapšenje za terorističke inkriminacije tretira kao hapšenje za koje je potrebna sumnja slična onoj neophodnoj u svim drugim slučajevima krivičnih dela. Zato zaključujem da opravdanu sumnju treba tražiti onda kada policajac hapsi bez naloga i da taj uslov treba uključiti u nova ovlašćenja u pogledu hapšenja za koja predlažem da budu zamena za postojeću formulaciju u glavi 11(1) i u glavi 13(1) .

...

285. Nema potrebe da se navede konkretna inkriminacija kada se hapšenje vrši po glavi 11, niti da se osumnjičeni obavesti o osnovu po kome se hapsi, što bi inače bilo potrebno prema običajnom pravu, koje nalaže da “građanin ima pravo da zna pod kojom se optužbom ili sumnjom za koju optužbu lišava slobode”. Dovoljno je reći da se hapšenje obavlja na osnovu određene glave zakona zato što postoji sumnja da je on terorista. ...”

20. Dom lordova je u predmetu Maki protiv šefa policije za Severnu Irsku (1985) razmotrio pitanje korišćenja ovlašćenja hapšenja na osnovu glave 11(1) *All England Law Reports 1-4*. U tom slučaju je Dom lordova zaključio da valjano korišćenje ovlašćenja za hapšenje na osnovu glave 11. zavisi od načina razmišljanja samog policajca koji hapšenje vrši. Neophodno je da policajac koji vrši hapšenje posumnja da je osoba koju hapsi terorista; ako te sumnje nema, onda je hapšenje nezakonito. On može da izgradi tu sumnju na osnovu informacija koje dobija od svog pretpostavljenog, ali ne može da hapsi na osnovu glave 11. samo prema uputstvima pretpostavljenog oficira koji ima tu neophodnu sumnju, ukoliko takvu sumnju ne gaji sam policajac koji hapšenje vrši. Lord Roskil sa kojim su se složili ostali lordovi-sudije, zaključio je da sumnja ne mora da bude opravdana sumnja, ali mora da bude iskrena. Zahtev za sumnju u umu policajca koji vrši hapšenje predstavlja subjektivni test. S obzirom na to, sudovi mogu samo da ispituju stepen *bona fides* u pogledu postojanja sumnje. Jedina pitanja dakle jesu ona koja se odnose na to da li je policajac gajio sumnju i da li je ta sumnja bila iskrena.

21. Pored toga, hapšenje bez naloga podleže pravilima običajnog prava koja je utvrdio Dom lordova u predmetu Kristi protiv Ličinskog (1947) apelacioni predmeti 573. i 578. i 600. Uhapšena osoba mora u običnim okolnostima biti informisana o stvarnom osnovu za svoje hapšenje na jeziku koji razume, u trenutku kada se vodi u pritvor, odnosno, ukoliko postoje posebne okolnosti koje bi mogle da posluže kao opravdanje, čim bude opravdano

izvodljivo da bude informisana o tom osnovu. Osoba je zakonito uhapšena na osnovu glave 11(1) Zakona iz 1978. ako je obavještena da se hapšenje vrši na osnovu te odredbe, to jest, da se hapsi kao neko ko je osumnjičen za terorizam (u predmetu Makelduf /1972/ Northern Ireland Reports 1 i u predmetu Maki protiv šefa policije, navedeno delo).

22. Glava 11 (1) Zakona iz 1978. zamenjena je glavom 6. Zakona o vanrednim merama u Severnoj Irskoj 1987. godine, koji je stupio na snagu 15. juna 1987, dakle posle činjenica iz ovog slučaja. Ta nova odredba svodi se na davanje ovlašćenja za ulazak u prostorije i pretres prostorija u svrhu hapšenja lica na osnovu glave 12. Zakona o sprečavanju terorizma (privremene odredbe) iz 1984. (sada glava 14. Zakona o sprečavanju terorizma - privremene odredbe - iz 1989; videti u prethodno navedenoj presudi u predmetu Brogan i drugi, Serija A broj 145-B, str. 22, § 30). Ove potonje odredbe izričito ograničavaju ovlašćenja u pogledu hapšenja bez naloga na one slučajeve u kojima postoji "opravdani osnov" za sumnju.

C. Pravni lekovi

23. Lice koje veruje da je njegovo hapšenje ili pritvaranje na osnovu glave 11. bilo nezakonito ima na raspolaganju dva pravna leka, izrikom (a) žalbu na osnovu načela *habeas corpus*, kojom se pritvorenik po hitnom postupku žali zahtevajući da bude pušten na slobodu i (b) građansku parnicu u kojoj traži da mu se isplati odšteta za nezakonito hapšenje (videti prethodno navedenu presudu u predmetu Brogan i drugi, serija A broj 145-B, str. 25, §§ 39-41). U ma kom od ovih dvaju slučajeva postupak ispitivanja zakonitosti obuhvatio bi proceduralna pitanja kao što je pitanje da li je uhapšena osoba bila valjano informisana o pravom osnovu na temelju koga je uhapšena (Kristi protiv Ličinskog, navedeno delo); i da li su bili ispunjeni uslovi za hapšenje na osnovu glave 11(1). Kao što je već rečeno, Sud neće ispitivati opravdanost sumnje na osnovu koje je hapšenje izvršeno, već samo pitanje da li je policajac koji je hapšenje izvršio iskreno sumnjao (predmet Maki protiv šefa policije, loc.cit.).

POSTUPAK PRED KOMISIJOM

24. G. Foks i gđa Kembel su podneli svoje predstavke (broj 12244/886 i 12245/86) Komisiji 16. juna 1986. godine, a g. Hartli je svoju predstavku (broj 12383/86) podneo 2. septembra 1986. godine. Sve troje su tvrdili da njihovo hapšenje i držanje u pritvoru nisu bili opravdani na osnovu člana 5. § 1. Konvencije i da su takođe prekršeni stavovi 1, 4. i 5. člana 5. Konvencije. Dalje su tvrdili da, protivno članu 13, nisu imali na raspolaganju efikasno pravno sredstvo pred nadležnim nacionalnim organima u pogledu svojih žalbi na kršenje Konvencije.

Dana 11. decembra 1986. godine Komisija je naložila da se spoje ove tri predstavke u skladu sa Pravilom 29. Poslovnika Suda, a 10. maja 1988. godine proglasila je slučaj prihvatljivim.

25. U izveštaju koji je usvojila 4. maja 1989. godine (član 31) Komisija je izrazila mišljenje da je svaki podnosilac predstavke bio žrtva kršenja stava 1, 2. i 5. člana 5, ali ne i kršenja stava 4. (mišljenje je doneto većinom od 9 glasova prema 3). Komisija je takođe

zaključila (jednoglasno) da na osnovu člana 13. ovde ne iskrsava nikakvo posebno pitanje.

Celokupan tekst mišljenja Komisije i izdvojena mišljenja sadržana u tom izveštaju objavljeni su kao aneks ove presude.*

ZAVRŠNI PODNESCI SUDU

26. Na javnom ročištu 26. marta 1990. Vlada je ostala pri suštini zaključnog podneska koji je navela u svom pismenu Sudu, gde je od Suda zatražila

“da odluči i saopšti u vezi sa svakom od tri predstavke:

(i) da navedene činjenice ne ukazuju na kršenja stava 1, 2, 4. ili 5. člana 5. Konvencije;

(ii) da činjenice ne ukazuju na kršenje člana 13. Konvencije, alternativno, da nijedno posebno pitanje ne iskrsava u vezi sa članom 13. Konvencije”.

27. Na istom ročištu podnosioci predstavke su takođe ostali pri suštini onoga što su naveli u zaključku svog pisma, gde su od Suda zatražili

“da odluči i proglasi u odnosu na svakoga od troje podnosilaca predstavki:

(i) da činjenice ukazuju na kršenje stava 1, 2, 4. i 5. člana 5. Konvencije;

(ii) da činjenice ukazuju na kršenje člana 13. Konvencije”.

ZAKONSKI OSNOV

I. OPŠTI PRISTUP

28. Podnosioci su uputili predstavke zbog toga što su uhapšeni i držani u pritvoru na osnovu krivičnih zakonskih propisa donetih radi hvatanja u koštac sa terorizmom u vezi sa stanjem u Severnoj Irskoj.

Tokom proteklih dvadeset godina, kampanja terorizma koja je započeta i koja je trajala u Severnoj Irskoj nanela je velike gubitke, posebno u smislu ljudskih života i pretrpljenih patnji (videti gore navedeni stav 15). Sud je već priznao potrebu, inherentnu sistemu Konvencije, da se uspostavi odgovarajuća ravnoteža između odbrane demokratskih institucija u opštem interesu i zaštite individualnih prava (videti presudu u predmetu Brogan i drugi od 29. novembra 1989, serija A broj 145-B, str. 27, § 48). Shodno tome, prilikom razmatranja ovih predstavki Sud će, onako kao što je to učinio i prilikom donošenja presude u predmetu Brogan i drugi, uzeti u obzir specijalnu prirodu zločina

* Napomena Sekretara: Iz praktičnih razloga ovaj aneks će se pojaviti samo u štampanoj verziji presude (tom 182. serije A publikacije Suda), ali je moguće dobiti primerak izveštaja Komisije ukoliko se Sekretaru uputi odgovarajući zahtev.

terorizma i apsolutnu potrebu za borbom protiv tog zločina, u meri u kojoj je to kompatibilno sa primenjivim odredbama Konvencije u svetlosti njihovih konkretnih formulacija i opšteg cilja i svrhe.

II. NAVODNO KRŠENJE ČLANA 5. § 1.

29. Podnosioci predstavki tvrde da je navodno došlo do kršenja člana 5. § 1. Konvencije, koji u svome delu relevantnom za ovaj predmet propisuje:

“Svako ima pravo na slobodu i bezbednost ličnosti. Niko ne može biti lišen slobode osim u sledećim slučajevima i u skladu sa Zakonom propisanim postupkom:

...

(c) U slučaju zakonitog hapšenja ili lišenja slobode radi privođenja pred nadležni sudski organ zbog opravdane sumnje da je izvršilo krivično delo ...;

...”

Podnosioci predstavki nisu osporili da je njihovo hapšenje bilo “zakonito” na osnovu Zakona koji važe u Severnoj Irskoj u svrhu ove odredbe i, posebno, “u skladu sa zakonom propisanim postupkom”.

30. Oni, međutim, jesu osporili to da su uhapšeni i držani u pritvoru na osnovu “opravdane” sumnje da su počinili krivično delo. Glava 11 (1) Zakona iz 1978. propisuje da “svaki policajac može bez naloga da uhapsi ma koju osobu za koju posumnja da je terorista” (videti gore navedene stavove 9, 13. i 16). U predstavkama se navodi da je ovaj odeljak sam po sebi u direktnoj suprotnosti sa članom 5. § 1 (c) u tom smislu da ne sadrži nikakav zahtev za “opravdanošću”. Pored toga, oni su se složili sa mišljenjem Komisije o tome da tvrdnja da je njihovo hapšenje bilo utemeljeno na opravdanoj sumnji nije bila potkrepljena činjenicama.

Pored toga, podnosioci predstavke smatraju da svrha njihovog hapšenja nije bilo izvođenje pred “nadležni sudski organ” već prikupljanje informacija, bez nužne namere da budu optuženi za krivično delo. I Vlada države ugovornice i Komisija odbacili su ovu tezu.

31. Da bi hapšenje bilo zakonito na osnovu glave 11 (1) Zakona iz 1978. godine, kako je utvrdio Dom lordova u predmetu Maki protiv šefa policije za Severnu Irsku, potrebno je samo da sumnja bude iskrena (vidi gore navedeni stav 20). U izveštaju koji je podneo Parlamentu 1984. godine, ser Džordž Bejker je ukazao na činjenicu da je test za glavu 11. “subjektivan”. S druge strane, tamo gde postoji zahtev za “opravdanom sumnjom” on smatra da je reč o “objektivnom” testu i da stoga “Sud treba da proceni opravdanost sumnje” (vidi gore navedeni stav 19).

Član 5. §1 (c) govori o “opravdanoj sumnji” a ne o istinskoj ili *bona fide* sumnji. Međutim, nije zadatak Suda da razmatra ostarele zakonske odredbe u apstraktnom vidu već da ispita njihovu primenjivost u okolnostima ovih konkretnih slučajeva.

32. “Opravdanost” sumnje na kojoj hapšenje mora da počiva predstavlja suštinski deo mera bezbednosti protiv proizvoljnog hapšenja i pritvaranja, kako je to navedeno u članu 5. § 1 (c). Sud se slaže sa Komisijom i sa Vladom da postojanje “opravdane sumnje” podrazumeva postojanje činjenica ili informacija koje bi zadovoljile objektivnog posmatrača u tom smislu da je lice o kome je reč moglo počiniti to krivično delo. Međutim, od okolnosti samog slučaja zavisice šta će biti smatrano kao “opravdano”.

U tom smislu, i zločin terorizma takođe spada u posebnu kategoriju.

Zbog prisutnog rizika od gubitka života i ljudskih patnji, policija je dužna da deluje maksimalno hitno u postupanju na osnovu svih raspoloživih informacija, uključujući tu i informacije dobijene iz tajnih izvora. Sem toga, policija često mora da hapsi osumnjičene teroriste na osnovu informacija koje jesu pouzdane, ali koje ne mogu biti otkrivene osumnjičenome niti predočene na Sudu kao potvrda i potkrepa optužbe, a da time ne bude ugrožen izvor informacija.

Kao što je Vlada naglasila, s obzirom na teškoće koje su prirodene istrazi i gonjenju krivičnih dela vezanih za terorizam u Severnoj Irskoj, “opravdanost” sumnje na kojoj se takva hapšenja baziraju ne može uvek biti procenjena u skladu sa istim standardima koji se primenjuju u odnosu na konvencionalna krivična dela. Ipak, ni hitnošću potrebe za rešavanjem zločina terorizma ne može se opravdati nastojanje da se “opravdanost” tumači toliko široko da se ugrozi suština mera bezbednosti zajamčenih članom 5. § 1 (c) (videti, *mutatis mutandis*, prethodno navedenu presudu u predmetu Brogan i drugi, serija A, broj 145-B, str. 32-33, § 59).

33. Većina članova Komisije, sa kojima su se podnosioci predstavki složili, smatrala je da “Vlada nije predočila nikakve informacije koje bi Komisiji omogućili da zaključi kako su sumnje protiv podnosilaca predstavke u trenutku njihovog hapšenja bile ‘opravdane’ u smislu člana 5. § 1 (c) Konvencije, niti je predočila informacije koje bi dokazale da je njihovo hapšenje bilo zasnovano na bilo čemu drugom sem na ‘iskrenoj sumnji’ koja je propisana severnoirskim zakonom” (videti stav 61. Izveštaja Komisije).

Vlada je tvrdila da nije u mogućnosti da predoči izuzetno osetljivi materijal na kome se temeljila sumnja protiv sve troje podnosilaca predstavki zbog opasnosti od razotkrivanja izvora tog materijala, pa samim tim i dovođenja u pitanje života i bezbednosti drugih lica. U znak podrške svojoj tezi da je ipak postojala opravdana sumnja, Vlada je ukazala na činjenicu da su prvo dvoje podnosilaca predstavke već ranije bili proglašeni krivim za ozbiljna teroristička dela u vezi sa Privremenom IRA (vidi gore navedeni stav 12), kao i da su sve troje podnosilaca predstavki bili ispitivani u pritvoru o specifičnim terorističkim delima za koja su bili sumnjičeni (videti gore navedene stave 10. i 14). Prema podnesku Vlade, ove činjenice su dovoljne da potvrde kako je policajac koji ih je hapsio imao *bona fide* ili istinsku sumnju i da su oni smatrali da u suštini nema razlike između *bona fide* ili istinske sumnje i opravdane sumnje. Vlada je štaviše uočila da sami podnosioci predstavke nisu doveli u pitanje to što su uhapšeni i držani u pritvoru u skladu sa (zakonskim propisima o) terorističkim delima (videti stav 55. u izveštaju Komisije).

Vlada je takođe saopštila da, iako ne može da predoči podatke niti da obelodani identitet izvora informacija koje su dovele do hapšenja podnosioca predstavke, u slučaju prvog i drugog podnosioca postoji snažan osnov koji je ukazivao na to da su oni u vreme hapšenja bili angažovani u prikupljanju obaveštajnih podataka i kurirskom radu za Privremenu IRA, dok je u slučaju trećeg podnosioca predstavke policija imala na raspolaganju materijal koji njega povezuje sa pokušajem otmice o kojoj je i bio ispitivan.

34. Sigurno je da član 5. § 1 (c) Konvencije ne treba primenjivati na takav način da se policijskim vlastima u državama ugovornicama postave neproporcionalno velike prepreke na putu preduzimanja delotvornih mera za suprotstavljanje organizovanom terorizmu (videti *mutatis mutandis*, presudu u predmetu Klas i drugi od 6. septembra 1978, serija A, broj 28, str. 27. i 30-31, §§ 58. i 68.). Logično proističe da se od država-ugovornica ne može tražiti da radi utvrđivanja opravdanosti sumnje koja je poslužila kao osnov za hapšenje lica osumnjičenih za terorizam razotkrivaju poverljive izvore informacija koje su sumnju podstakle, pa čak ni činjenica za koje bi se moglo posumnjati da bi mogle da ukažu na takve izvore ili njihov identitet.

Ipak, Sud mora biti u mogućnosti da utvrdi da li je osigurana suština mera bezbednosti koje propisuje član 5. § 1 (c). Samim tim, Vlada države-ugovornice mora da predoči bar neke činjenice ili informacije koje bi mogle da na zadovoljavajući način uvere Sud da je uhapšeno lice bilo pod opravdanom sumnjom da je počinilo navedeno krivično delo. To je posebno važno tamo gde, kao u ovom slučaju, domaće pravo ne zahteva opravdanu sumnju, već postavlja niži prag time što zahteva samo iskrenu sumnju.

35. Sud prihvata tezu da su hapšenje i držanje u pritvoru svakog od troje podnosioca predstavki bili utemeljeni na *bona fide* sumnji da su on ili ona teroristi, kao i da je svako od njih, uključujući tu i g. Hartlija, bio tokom pritvora ispitivan o konkretnim terorističkim akcijama za učešće u kojima je bio, odnosno bila, sumnjivena.

Činjenica da g. Foks i gđa Kembel oboje prethodno bili osuđivani za teroristička krivična dela u vezi sa IRA (videti gore navedeni stav 12), mada može da potkrepi sumnju koja ih povezuje sa krivičnim delima terorističkog tipa, ipak sama po sebi ne može predstavljati isključivi osnov za sumnju kojom bi se opravdalo njihovo hapšenje 1986. godine, dakle sedam godina docnije.

Činjenica da su svi podnosioci predstavke, tokom pritvora, bili ispitivani o konkretnim terorističkim akcijama samo potvrđuje da su policajci koji su ih hapsili stvarno sumnjali u to da su oni učestvovali u tim aktima, ali ne može zadovoljiti objektivnog posmatrača i dokazati mu da su podnosioci predstavki zaista mogli da počine ta dela.

Svi navedeni elementi po sebi nisu dovoljni da podrže zaključak po kome je postojala "opravdana sumnja". Vlada nije predočila nikakav dodatni materijal na kome se temeljila sumnja protiv podnosioca predstavki. Vladino objašnjenje stoga ne zadovoljava minimalne standarde propisane članom 5. § 1 (c) za prosuđivanje opravdanosti sumnje na kojoj se temelji hapšenje pojedinačnog lica.

36. Prema tome, Sud smatra da je prekršena Konvencija u članu 5. § 1. Sud međutim ne nalazi za potrebno da se bavi i pitanjem svrhe hapšenja podnosioca predstavke (videti gore navedeni stav 30).

III NAVODNO KRŠENJE ČLANA 5. § 2

37. Podnosioci predstavke u svojoj predstavci navode da je prekršen član 5. § 2, koji propisuje:

“Svako ko je uhapšen biće odmah, i to na jeziku koji razume, obavješten o razlozima za svoje hapšenje i o svakoj optužbi protiv njega”.

Komisija je podržala ovu tvrdnju koju je Vlada odbacila.

38. Podnosioci u svojim predstavkama ukazuju na član 5. § 1 (c) u pogledu osnova kojima se pravda hapšenje i u pogledu onoga što treba predočiti uhapšenima. Oni tvrde da sumnja za terorizam, sama po sebi, ne mora nužno predstavljati krivično delo kojim se opravdava hapšenje po osnovu glave 11. To što im u trenutku hapšenja nije pružena odgovarajuća i razumljiva informacija o suštinskom osnovu za njihovo hapšenje predstavlja, po njihovom mišljenju, kršenje člana 5. § 2. Oni su posebno ukazali na to da smatraju kako su nacionalnu vlasti prekršile obavezu da “obaveste” lice prilikom hapšenja, tako da su, u njihovim slučajevima, ta lica bila prepuštena sama sebi da na osnovu docnijeg ponašanja policije zaključuju šta su bili razlozi njihovog hapšenja.

39. Vlada je iznela mišljenje da je svrha člana 5. § 2. to da se uhapšeniku omogući da proceni zakonitost hapšenja i da preduzme korake za osporavanje te mere, ukoliko smatra da je to potrebno. Vlada je tvrdila da date informacije ne moraju biti detaljne i da je dovoljno da uhapšeno lice bude hitno obavješteno o pravnom osnovu za svoje hapšenje i o “osnovnim činjenicama koje su (na osnovu domaćeg prava) relevantne za utvrđivanje zakonitosti tog hapšenja”. Vlada smatra da se primenom ovih principa na činjenice datog slučaja može utvrditi da su jasno ispoljeni zahtevi člana 5. § 2.

40. Stav 2. člana 5. sadrži elementarne mere bezbednosti koje osiguravaju da svako uhapšeno lice zna zbog čega je lišeno slobode. Ova odredba je integralni deo sheme zaštite koju obezbeđuje član 5: zahvaljujući stavu 2. svakom licu koje je uhapšeno mora biti rečeno, i to ne uskostručnim, već jednostavim jezikom koji može da razume, koji su suštinski pravni i činjenični osnovi njegovog hapšenja, kako bi ono moglo, ako nađe za shodno, da se obrati Sudu i ospori zakonitost te mere u skladu sa stavom 4. (član 5-4) (videti presudu u predmetu Van der Ler od 21. februara 1990, serija A, broj 170, str. 13, § 28). Mada ova informacija mora da bude predočena “hitno” (na francuskom: “*dans le plus court délai*” – uz najkraće moguće odlaganje) ona ne mora u celosti da bude u vezi sa policajcem koji vrši hapšenje u samom trenutku hapšenja. To da li su sadržaj i hitnost predočene informacije bili dovoljni treba proceniti u svakom pojedinačnom slučaju u zavisnosti od specifičnih odlika datog slučaja.

41. Kada su odvedeni u pritvor, g. Foksu, gđi Kembel i g. Hartliju policajac koji ih je hapsio rekao im je samo da su uhapšeni na osnovu glave 11 (1) Zakona iz 1978. godine pod sumnjom da su teroristi (videti gore navedene stave 9. i 13). Ovako svedena

indikacija pravnog osnova za hapšenje, sama po sebi, nije dovoljna za svrhu člana 5. § 2, kako je to Vlada tvrdila.

Međutim, posle hapšenja, sve podnosiocima predstavke Policija je ispitivala o njihovoj navodnoj umešanosti u konkretna krivična dela i o tome što se sumnja da su bili pripadnici zabranjenih organizacija (videti gore navedene stave 9, 10. i 14). Prema tome, nema osnova da ova ispitivanja nisu bila takva da podnosioci predstavki na osnovu njih ne bi mogli da shvate zbog čega su uhapšeni. To znači da im je za vreme ispitivanja skrenuta pažnja na razloge zbog kojih se sumnja da su teroristi.

42. G. Foks i gđa Kembel uhapšeni su u 15 sati i 40 minuta 5. februara 1986. godine u policijskoj stanici RUC u Vudbornu, a potom su odvojeno ispitivani istog dana između 20.15 i 22.00 u policijskom birou Kaslrej (videti gore navedeni stav 9). G. Hartli je, sa svoje strane, uhapšen u svome domu u 7.55 18. avgusta 1986. godine i potom odveden u policijsku stanicu Amtrin, gde je ispitivan od 11.05 do 12.15 (videti gore navedeni stav 13. U kontekstu ovog slučaja intervali od svega nekoliko sati ne mogu biti smatrani vremenom koje prekoračuje vremensko ograničenje propisano odredbom o hitnosti u članu 5. § 2.

43. Zato Sud zaključuje da nije bilo kršenja člana 5. § 2. ni prema kome od podnosilaca predstavke.

IV NAVODNO KRŠENJE ČLANA 5. 4.

44. Podnosioci predstavke smatraju da zato što Konvencija nije inkorporirana u pravo Velike Britanije, oni nisu bili u mogućnosti da ospore zakonitost svog lišavanja slobode pred domaćim sudovima u skladu sa članom 5. 4. koji propisuje:

“Svako ko je lišen slobode ima pravo da pokrene postupak u kome će Sud brzo ispitati zakonitost lišenja slobode i naložiti puštanje na slobodu ako je lišenje slobode bilo nezakonito”.

Većina članova Komisije zaključila je da nije prekršen taj član. Oni su smatrali da važna mera bezbednosti sadržana u članu 5. 4. postaje lišena svrhe tamo gde su, kao u ovom slučaju, uhapšenici oslobođeni pre no što je Sud mogao brzo da donese odluku o zakonitosti lišenja slobode.

Vlada je predočila svoj stav da sudovi, u postupku po načelu *habeas corpus*, mogu ispitati i procesnu zakonitost hapšenja i to da li je lice bilo istinski pod sumnjom da je terorista. Alternativno, Vlada je sledila stav Komisije.

Odgovarajući na ovo mišljenje, podnosioci predstavke su prihvatili način razmišljanja g. Daneliusa koji je izrazio stav protivan izveštaju Komisije. On je, naime, smatrao da ono što je propisano članom 5. 4. takođe važi i za kraće periode boravka u pritvoru; kao i da ni zahtev za pokretanje postupka po principu *habeas corpus* ni zahtev za nadoknadu štete zbog neosnovanog držanja u pritvoru nikada ne mogu obezbediti da ova ovlašćenja budu tumačena onako kao što ih je Sud protumačio u svojoj presudi u predmetu Brogan i drugi

(loc.cit, str. 34-35, 65), budući da postojanje opravdane sumnje nije uslov za zakonitost hapšenja izvršenog na osnovu glave 11 (1) Zakona iz 1978. godine.

45. G. Foks i gđa Kembel bili su u pritvoru otprilike 44 sata, dok je g. Hartli bio u pritvoru oko 30 sati (videti gore navedene stave 10. i 14). G. Hartli nije pokrenuo postupak u vezi sa svojim hapšenjem ili držanjem u pritvoru (videti gore navedeni stav 14). S druge strane, sutradan po svome hapšenju, g. Foks i gđa Kembel pokrenuli su postupak na osnovu načela *habeas corpus*, ali su oboje oslobođeni pre no što je predmet stigao pred sudiju na razmatranje (videti gore navedeni stav 11).

Sve troje podnosilaca predstavki brzo su pušteni na slobodu, pre no što je došlo do bilo kakve sudske kontrole njihovog pritvaranja. Sud nije nadležan da presuđuje *in abstracto* o tome da li bi, da nije bilo tako, razmere raspoloživih pravnih lekova bile ili ne bi bile takve da zadovoljavaju zahteve postavljene u članu 5. 4.

Prema tome, Sud ne smatra da je neophodno da ispita suštinu žalbi koje su u svojim predstavkama naveli podnosioci na osnovu člana 5. 4.

V NAVODNO KRŠENJE ČLANA 5. 5.

44. Podnosioci predstavki su dalje naveli da je došlo do kršenja člana 5. 5. koji propisuje:

“Svako ko je bio uhapšen ili lišen slobode u suprotnosti sa odredbama ovog člana (čl. 5) ima utuživo pravo na naknadu”.

Smatra se da su njihovo hapšenje i držanje u pritvoru predstavljali kršenje stava 1. člana 5. (videti gore navedeni stav 36). Ovo kršenje nije moglo dovesti, ni pre ni posle zaključivanja Suda u ovoj presudi, do utuživog prava na naknadu žrtvama pred severnoirskim sudovima (videti gore navedenu presudu u predmetu Brogan i drugi, serija A, broj 145-B, str. 35, 67).

Prema tome, prekršen je stav 5. člana 5. i to u odnosu na sve troje podnosilaca predstavki.

VI NAVODNO KRŠENJE ČLANA 13

47. Konačno, podnosioci predstavke su u predstavkama naveli da činjenične okolnosti njihovih slučajeva ukazuju i na kršenje člana 13. koji propisuje:

“Svako kome su povređena prava i slobode predviđeni (ovom) konvencijom ima pravo na delotvoran pravni lek pred nacionalnim vlastima, bez obzira na to da li su povredu izvršila lica koja su postupala u službenom svojstvu”.

U svetlosti svojih zaključaka u gore navedenim stavovima 43. i 45. Sud ne smatra nužnim da razmotri ovu pritužbu.

VII PRIMENA ČLANA 50

48. Na osnovu člana 50,

“Ako Sud utvrdi da mera ili odluka nadležnih vlasti visoke strane ugovornice u potpunosti ili delimično protivreči obavezama koje proističu iz ... Konvencije, a unutrašnje pravo navedene države omogućuje samo delimičnu odštetu, za posledice te odluke ili te mere, onda će sud, ako je to potrebno, pružiti pravično zadovoljenje oštećenoj stranci”.

Podnosioci predstavke nisu podneli zahtev za naknadu materijalne štete. Oni su, međutim, tražili znatnu naknadu u iznosu koji Sud smatra adekvatnim za nematerijalnu štetu koju je svako od njih troje navodno pretrpeo, uz svotu od 37.500 funti na ime sudskih i drugih troškova koje su podneli u postupku pred institucijama konvencije. Oni su izrazili spremnost da pokušaju da se dogovore sa Vladom o odgovarajućim iznosima i da se s tim u vezi obrate Sudu radi procene, samo ukoliko prethodno ne budu postigli sporazum sa Vladom.

Vlada je smatrala da je primerenije da svoje stavove o zahtevima za naknadu iznese tek pošto Sud donese presudu o suštinskim pitanjima.

Stoga u takvim okolnostima Sud smatra da pitanje primene člana 50. nije još zrelo za odlučivanje i da mora biti odloženo.

S TIH RAZLOGA, SUD

1. *Zaključuje* sa četiri glasa prema tri da je došlo do kršenja člana 5. 1;
2. *Zaključuje* jednoglasno da nije prekršen član 5. 2;
3. *Zaključuje* sa četiri glasa prema tri da je došlo do kršenja člana 5. 5;
4. *Zaključuje* jednoglasno da nije neophodno ispitati pritužbe na osnovu člana 5. 4. i člana 13;
5. *Zaključuje* jednoglasno da pitanje primene člana 50. još nije sazrelo za odlučivanje;

pa zato,

(a) odlaže navedeno pitanje u celini;

(b) poziva Vladu i podnosiocima predstavki da u toku naredna tri meseca podnesu u pisanoj formi svoje osvrte na to pitanje i, posebno, da obaveste Sud ukoliko u međuvremenu budu postigli ma kakav dogovor o tome;

(c) odlaže dalji postupak i predsedniku Suda poverava ovlašćenje da ga, bude li potrebno, okonča.

Sročeno na engleskom i francuskom jeziku i predočeno na javnom ročištu u Palati ljudskih prava u Strazburu 30. avgusta 1990.

Rolf Rizdal

Mark-Andreev Ajsen

Predsednik

Sekretar

U skladu sa članom 51. 2. Konvencije i pravilom 53. 2. pravila rada Suda, zajedničko protivno mišljenje ser Vinsenta Evansa, g. Bernharta i gđe Palm priloženo je kao aneks ovoj presudi.

Parafirao: R.R.

Parafirao: M.-A.E.

ZAJEDNIČKO PROTIVNO MIŠLJENJE SUDIJA SER VINSENTA EVANSA, G. BERNHARTA I GĐE PALM

Nismo u mogućnosti da se složimo sa zaključkom većine članova Sudskog veća da je u ovom slučaju prekršen član 5. 1 (c).

Većina je smatrala da činjenice i informacije koje je Vlada predočila Sudu nisu dovoljne kao osnov za zaključak da je postojala "opravdana sumnja" kojom je potkrepljeno hapšenje i držanje u pritvoru podnosilaca predstavke na osnovu člana 5. 1 (c) (vidi stav 35. presude Suda). Mi se s tim mišljenjem ne slažemo.

Većina je prihvatila - i u tome smo saglasni - da je hapšenje i držanje u pritvoru svakog od troje podnosilaca predstavki bilo utemeljeno na *bona fide* sumnji da su on, odnosno ona teroristi i da je svako od njih bio ispitivan u toku trajanja pritvora o konkretnim terorističkim akcijama za koje su on ili ona bili sumnjičeni. Međutim, po mišljenju većine, ta činjenica samo potvrđuje da su policajci koji su ih hapsili imali "stvarnu sumnju", ali da stvarna sumnja nije ekvivalent "opravdane sumnje".

Po našem mišljenju, "opravdana sumnja" policajaca koji su izvršili hapšenje (oni su opravdano sumnjali da su podnosioci umešani u konkretne terorističke akcije o kojima su ih potom ispitivali) morala je imati izvesnu osnovu u informacijama koje su ti policajci dobili, ali iz izvora za koje Vlada navodi da ih iz razloga bezbednosti ne može otkriti. U situaciji kakva postoji u Severnoj Irskoj policija mora biti odgovorna da prati takve informacije o umešanosti u terorističke aktivnosti i da, ukoliko to okolnosti nalažu, hapsi i pritvara osumnjičene radi dalje istrage.

U slučajevima kao što je ovaj nije moguće utvrditi preciznu distinkciju između stvarne sumnje i opravdane sumnje. Imajući u vidu sve okolnosti i činjenice i podatke koji su Sudu predočeni, uključujući, u slučaju g. Foksa i gđe Kembel, činjenicu da su oni ranije bili umešani u terorističke aktivnosti i osuđeni zbog njih, mi smatramo da je postojao

razuman osnov za sumnju koja opravdava hapšenje i pritvaranje podnosioca predstavke u skladu sa članom 5. 1 (c). Mi takođe ne vidimo nijedan razlog zbog koga bismo izrazili nevericu u to da su podnosioci predstavke bili držani u pritvoru i ispitivani o uverenju da će protiv njih, ako se steknu dovoljni i korisni dokazi biti pokrenut krivični postupak. Tačno je da su oni na kraju oslobođeni a da protiv njih nije podignuta optužnica, ali to ni na koji način ne obezvređuje mere koje su preduzete, budući da je svrha takve istrage upravo to da se da se njome utvrdi da li je sumnja potvrđena i potkrepljena bilo kakvim dodatnim dokazima.

Iz tih razloga mi zaključujemo da član 5. 1 (c) nije prekršen.